



Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center



SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Torek, 5. junij 2012 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Izzivi sodobnega sveta

Vir 1

V deželah, kjer je pred več kot dvesto leti najprej prišlo do industrijske revolucije, se je produktivnost povečala za več kot stokrat. Da bi razumeli moč industrijske in računalniške tehnologije, moramo upoštevati, da je v majhni evropski državi Nizozemski produktivnost večja kot v celotni podsaharski Afriki (...).

(Macionis, J. J. (2005): Sociology. Tenth Edition. Pearson, Prentice Hall. Kenyon College, New Jersey, str. 301)

- 1.1. Sociolog A. Giddens ugotavlja, da modernizacijski proces glede na radikalnost in temeljitost sprememb ni primerljiv z nobenim drugim dogajanjem v dosedanji zgodovini. Kratko predstavite tri razloge, s katerimi Giddens utemeljuje svojo trditev. Lahko si pomagate z virom 1.

Prvi razlog: _____

_____ (1)

Drugi razlog: _____

_____ (1)

Tretji razlog: _____

_____ (1)
(3 točke)

- 1.2. Predstavite globalizacijski proces.

_____ (2 točki)

Vir 2

Med najpomembnejšimi trendi sedanjega časa je razvoj globalne ekonomije. V Združenih državah Amerike sta naraščajoča proizvodnja in širjenje prodajnih mrež mnogim korporacijam in njihovim delničarjem prinesla velike dobičke, še posebno premožnejšim. Istočasno se je proizvodno delo preselilo v tujino skupaj z zapiranjem tovarn v državi, kar je prizadelo mnogo običajnih delavcev. Neto posledica, ki je sledila, je bila ekonomska polarizacija v Združenih državah Amerike.

(Macionis, J. J. (2005): Sociology. Tenth Edition. Pearson, Prentice Hall. Kenyon College, New Jersey, str. 318)

- 1.3. Razložite, v čem je novost sedanjih globalizacijskih procesov. Lahko si pomagate z virom 2.

(2 točki)

- 1.4. Človek zaradi svojih pretiranih posegov v ekosfero povzroča ekološko krizo. Kaj je ekološka kriza?

(1 točka)

- 1.5. Kdaj je mednarodna skupina znanstvenikov pod vodstvom D. Meadowsa prvič opozorila na naravne meje rasti, do katerih bo v kratkem prišla moderna civilizacija? Obkrožite črko pred letnico.

- A 1972
- B 2001
- C 1953
- D 1991

(1 točka)

- 1.6. Na katere probleme je skupina znanstvenikov v študiji Meje rasti posebej opozorila? Navedite dva problema in utemeljite njuno pomembnost za nastanek ekološke krize.

Prvi problem (navedba in utemeljitev): _____

(2)

Drugi problem (navedba in utemeljitev): _____

(2)

(4 točke)

- 1.7. Eden od ekoloških problemov je tudi umiranje gozdov zaradi kislega dežja. Kako je mogoče reševati ta problem? Obkrožite črko pred pravilnim odgovorom.

- A Izvajati je treba pritisk na tiste države, ki z izpusti SO₂ (žveplovega dioksida) onesnažujejo ozračje, da bodo ta problem rešile.
- B Vsaka država naj poskrbi za svoje izpuste.
- C Problem ni pereč, saj gozdovi v tolikšni količini niso potrebni.
- D Problem lahko rešujejo le vse države skupaj.

(1 točka)

Vir 3

Modernizacija najprej vpliva na stopnjo umrljivosti. Izboljšanje bivalnih razmer, boljša prehrana, večja skrb za zdravje in higieno so privedli do stabilnega upadanja stopenj umrljivosti.

(Zanden, J., W. V. (1993): Sociology. The Core. Third Edition. McGraw-Hill, Inc., The Ohio State University, Singapore, str. 368)

- 1.8. Vir 3 govori o trendih smrtnosti v procesih modernizacije. Predstavite, kaj se vzporedno dogaja s trendi rodnosti.

(2 točki)

Vir 4

V družbah, v katerih se visoko vrednoti mladost, vitalnost in telesna privlačnost, se dogaja, da starejši ljudje postajajo tako rekoč »nevidni«, čeprav v zadnjih letih kljub temu prihaja do nekaterih sprememb na tem področju. Malo pa je upanja, da bi si starejši ljudje ponovno izbojevali polno avtoriteto in prestiž, ki so ga uživali v nekdanjih družbah. Po drugi strani pa, ko je starejših vse več in več, dosegajo vse večji politični vpliv. Tako so starejši že postali pomembna politična skupina pritiska v ZDA, podobni trendi pa so vidni tudi v Veliki Britaniji.

(Giddens, A. (1993): Sociology. Second Edition. Blackwell Publishers, Oxford, str. 615)

- 1.9. Navedite in razložite, katere nove družbene izzive prinaša staranje prebivalstva v razvitem svetu. Vključite dva takšna izziva. Lahko si pomagate z virom 4.

Prvi izziv: _____

_____ (2)

Drugi izziv: _____

_____ (2)
(4 točke)

2. Odklonskost in kriminaliteta

2.1. Opredelite, katera ravnanja so konformna.

(1 točka)

2.2. Utemeljite trditev, da je opredelitev odklonskega vedenja družbeno in kulturno pogojena.

(4 točke)

2.3. Predstavite dva razloga, s katerima Emile Durkheim utemeljuje funkcionalnost odklonskosti.

Prvi razlog: _____

(2)

Drugi razlog: _____

(2)

(4 točke)

Vir 1

Chambliss trdi, da je moč v obliki denarja in vpliva ključni dejavnik, ki določa, komu odvzeti prostost in komu ne. V času njegove raziskave je bilo 70 odstotkov odvzemov prostosti v Seattlu posledica javnega pijančevanja. Policija se je ukvarjala bolj s siromašnim predelom kot pa s četrto višjega razreda. Sodišča in zapori so bili polni siromašnih in nemočnih.

(Haralambos, M., Holborn, M. (1999): Sociologija. Teme in pogledi, DZS, Ljubljana, str. 425)

2.4. Katera teoretična razlaga odklonskosti je razvidna iz vira 1?

(1 točka)

2.5. Navedite in pojasnite dve značilnosti iz vira 1 razvidne teorije odklonskosti.

Navedba in pojasnitev prve značilnosti: _____

_____ (2)

Navedba in pojasnitev druge značilnosti: _____

_____ (2)
(4 točke)

2.6. Kako Robert Merton imenuje razkorak med družbeno zaželenimi cilji in možnostjo za njihovo doseg?

_____ (1 točka)

2.7. Katere načine prilagoditve na to situacijo loči Merton? Navedite dva in ju razložite.

Navedba in razlaga prvega načina: _____

_____ (2)

Navedba in razlaga drugega načina: _____

_____ (2)
(4 točke)

Vir 2

Družina je torej zanimiv, zapleten, čustven, ambivalenten, toda usoden nadzorni mehanizem. Izhaja predvsem iz neformalizirane dejavnosti majhne skupnosti, ki rešuje svoje probleme v okviru splošnih družbenih pravil, vendarle v okviru svoje relativne samostojnosti.

(Pečar, J. (1991): Neformalno nadzorstvo, Didacta, Radovljica, str. 39)

2.8. Katera oblika družbenega nadzora je razvidna iz vira 2?

_____ (1 točka)

3. Množični mediji in komunikacije

Vir 1

Trbovlje, Ljubljana – Inšpektorat za okolje in prostor (IRSOP) je družbi Lafarge Cement (LC) včeraj, pet dni po odvzemu okoljskega dovoljenja, z ustno odločbo prepovedal sosežig. Odločba je začela veljati takoj. Le nekaj ur pred obiskom pristojne inšpektorice pa so družbo zaradi poškodb, ki so jih na upravni zgradbi LC povzročili izstrelki iz neznanega orožja, obiskali tudi policisti.

(Malovrh, P. (2011): Streljanje v LC, sosežig prepovedan, Delo, 10. 3. 2011, str. 1)

3.1. Katero funkcijo medijev prepoznate v viru 1? Navedite jo.

(2 točki)

3.2. Katere funkcije medijev še poznate? Navedite in predstavite eno izmed njih.

Navedba/poimenovanje funkcije: _____

(1)

Predstavitev navedene funkcije: _____

(2)
(3 točke)

3.3. Zakaj je mogoče sodobne postindustrijske družbe označiti kot medijske družbe?

(2 točki)

3.4. Katere so značilnosti množičnega občinstva? Navedite dve.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(2 točki)

Vir 2

»Ali je bila to internetna revolucija?« je novinar ameriške televizijske mreže CNN Ivan Watson pred dvema tednoma vprašal egiptovskega spletnega aktivista Waela Ghonima, ko ga je tajna policija izpustila po enajstih dneh zasliševanja. Vsekakor, je pritrdil sogovornik. Če hočete osvoboditi ljudi, jim morate omogočiti dostop do svetovnega spleta. Tako lahko mladi prisluhnejo nepristranskim medijem, izvedo resnico o državi, v kateri živijo, in spoznajo zunanji svet. Internet nam je omogočil komunikacijo, povezovanje in sodelovanje. »Zato je zame egiptovska revolucija predvsem internetna revolucija, revolucija 2.0,« je odločno zatrdil Ghonim.

(<http://www.lenartkucic.net/2011/02/19/internet-in-revolucija>. Pridobljeno: 12. 5. 2011)

- 3.5. Pojasnite, kako je lahko internet opravil vlogo dejavnika, ki motivira ljudi za revolucionarno delovanje. Lahko si pomagata z virom 2.

(3 točke)

- 3.6. Pojasnite McLuhanov koncept sveta kot globalne vasi, ki ga ustvarjajo elektronski mediji.

(3 točke)

Vir 3

Dejanskost imamo tako rekoč napeljana v hišo, deloma celo 'live', vprašanja o dejanskosti pa si sploh ne postavljamo več.

»Vendar si ga moramo postavljati. Z vsakodnevnim razmnoževanjem sveta s fotografijo, tiskom, televizijo in filmom se uprizorjena dejanskost in posnetek realnih dogodkov nerazrešljivo prepletata. Delci realnosti so prikazani kot celosten dogodek ali pa so postavljeni v drugačno smiselno zvezo; fotografije postanejo dokazni material, perspektive so vsiljene, posamične plasti dejanskosti se prekrivajo in tako druga drugo interpretirajo.«

(Fürst, M. (1996): Filozofija, DZS, Ljubljana, str. 11, povzeto po Počkar, M., in Tavčar Krajnc, M. (2011): Sociologija, str. 165)

3.7. Katerih tipov komunikacijskega procesa vir 3 ne obravnava? Obkrožite črki pred navedbo dveh tipov, ki v vir nista vključena.

- A neposredna interakcija (angl. face-to-face)
- B posredovana interakcija
- C kvaziposredovana interakcija

(2 točki)

3.8. Zakaj komercialni mediji spremljajo branost, poslušnost in gledanost svojih medijskih sporočil?

(2 točki)

3.9. Navedite primer seksistične medijske predstavitve enega od spolov.

(1 točka)

4. Znanost – družbeni razvoj in ekološka vprašanja

4.1. Pojasnite pojma subjektivna in družbena zaloga znanja ter razmerje med njima.

Subjektivna zaloga znanja: _____

_____ (1)

Družbena zaloga znanja: _____

_____ (1)

Razmerje med njima: _____

_____ (1)
(3 točke)

4.2. Navedite in razložite dve značilnosti pridobivanja in oblikovanja znanstvenih spoznanj.

Prva značilnost: _____

_____ (2)

Druga značilnost: _____

_____ (2)
(4 točke)

- 4.3. Znanost ima poleg spoznavne tudi druge družbene funkcije. Navedite eno in jo razložite.

Družbena funkcija znanosti: _____ (1)

Razlaga izbrane družbene funkcije znanosti: _____

_____ (2)
(3 točke)

Vir 1

Kadar pa raziskavo naroči podjetje ali organizacija, ki bo tudi uporabnik izsledkov, pa je naročnik bistveno bolj interesno vključen v sam raziskovalni proces [...]. Pristanek raziskovalca na pogoje, kjer se naročnik odkrito vmešava v metodologijo ali nakazuje pričakovanje, kakšni naj bi bili izsledki, nedvomno predstavlja kršitev raziskovalne etike.

(Malnar, B. (2011): Etika raziskovanja v družbeni areni, Družboslovne razprave, letnik XXVII, št. 66, str. 19)

Vir 2

S tem, ko so Američani odrgli atomski bombi na japonski mesti Hirošimo in Nagasaki, se je končala druga svetovna vojna (1939–1945). Toda veselje zmagovalcev se je kmalu poleglo zaradi vesti, kaj sta bombi povzročili. Še zlasti prizadeti so bili znanstveniki, ki so razvili atomsko bombo.

(Hollis, M. (2002): Filozofija družbene vede, Aristej, Maribor, str. 207)

- 4.4. Na kateri vidik etičnih problemov znanosti opozarja vir 1?

_____ (1 točka)

- 4.5. Predstavite etične zahteve, ki jih morajo upoštevati raziskovalci pri svojem delu, tj. v procesu raziskovanja.

_____ (3 točke)

4.6. Na kateri vidik etičnih problemov znanosti opozarja vir 2?

_____ (1 točka)

4.7. Kako je mogoče utemeljiti stališče, da znanstveniki ne morejo biti odgovorni za uporabo znanstvenih spoznanj? V odgovor vključite dva različna argumenta.

Prvi argument: _____

_____ (1)

Drugi argument: _____

_____ (1)
(2 točki)

4.8. Katere vidike kakovosti življenja vključuje indeks človeškega razvoja?

Prvi vidik: _____

_____ (1)

Drugi vidik: _____

_____ (1)

Tretji vidik: _____

_____ (1)
(3 točke)

Prazna stran